UDK: 376.1:004.9

INKLYUZIV TA’LIM MUHITIDA RAQAMLI PEDAGOGIK VOSITALARDAN FOYDALANISHNING SAMARALI MEXANIZMLARI

Xayitov Jonibek Xolboboyevich,
Shahrisabz davlat pedagogika instituti
“Texnologik ta’lim” kafedrasi dotsenti v.b.,
pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya. Mazkur maqolada inklyuziv ta’lim muhitida raqamli pedagogik vositalardan foydalanishning samarali mexanizmlari hamda ularning ta’lim sifatini oshirishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, alohida ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan o‘quvchilar uchun interaktiv platformalar, multimedia vositalari va moslashtirilgan raqamli resurslardan foydalanish imkoniyatlari, ta’lim jarayonida teng ishtirokni ta’minlashning pedagogik shart-sharoitlari tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: inklyuziv ta’lim, raqamli pedagogika, pedagogik vositalar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, alohida ta’lim ehtiyojlari, interaktiv platformalar, multimedia vositalari, individual ta’lim, ta’lim sifati, raqamli resurslar, teng imkoniyatlar, innovatsion metodlar.

Bugungi kunda ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, barcha ta’lim oluvchilar uchun teng imkoniyatlar yaratish hamda ta’lim sifatini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, inklyuziv ta’limni rivojlantirish, alohida ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan o‘quvchilarning ta’lim olish huquqini ta’minlash va ularning jamiyatga to‘laqonli integratsiyalashuviga ko‘maklashish muhim pedagogik vazifalardan biridir.

Inklyuziv ta’lim har bir bolaning individual imkoniyatlari, qobiliyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda sifatli ta’lim olishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishga qaratilgan yaxlit pedagogik jarayondir. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta’lim jarayonini tashkil etishning yangi shakl va usullarini vujudga keltirmoqda [1].

Xususan, raqamli pedagogik vositalardan foydalanish ta’lim oluvchilarning bilim olish imkoniyatlarini kengaytirish, o‘quv materiallarini individual ehtiyojlarga moslashtirish, o‘quv jarayonidagi faollikni oshirish hamda pedagog va o‘quvchi o‘rtasidagi samarali hamkorlikni ta’minlash imkonini bermoqda. Shu jihatdan raqamli texnologiyalar inklyuziv ta’lim muhitini takomillashtirishning muhim vositalaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Inklyuziv ta’lim muhitida raqamli pedagogik vositalardan foydalanish, avvalo, ta’lim oluvchilarning individual xususiyatlarini aniqlash, ularning imkoniyatlariga mos o‘quv topshiriqlarini ishlab chiqish va ta’lim mazmunini qulay shaklda taqdim etishni talab etadi [2].

Masalan, audio materiallar, subtitrli videolar, elektron darsliklar, interaktiv taqdimotlar, ekran o‘qish dasturlari va moslashtirilgan ta’lim platformalari turli ehtiyojlarga ega o‘quvchilarning o‘quv materiallarini o‘zlashtirishiga yordam beradi. Bunday vositalar o‘quvchilarning mustaqil ta’lim olish ko‘nikmalarini rivojlantirish, dars mashg‘ulotlarida faol ishtirok etish va o‘z bilimlarini namoyon qilish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Shu bilan birga, raqamli pedagogik vositalardan samarali foydalanish faqat texnik qurilmalar va dasturiy ta’minotlarni ta’lim jarayoniga joriy etish bilan cheklanmaydi. Bu jarayonda pedagoglarning raqamli kompetensiyasi, inklyuziv ta’lim bo‘yicha bilim va ko‘nikmalari, o‘quv materiallarini moslashtirish mahorati hamda har bir ta’lim oluvchiga individual yondashuvi muhim ahamiyat kasb etadi [3].

O‘qituvchi raqamli vositalarni tanlashda o‘quvchilarning yoshi, psixologik xususiyatlari, jismoniy imkoniyatlari va ta’lim ehtiyojlarini hisobga olishi lozim. Aks holda, texnologiyalardan foydalanish kutilgan pedagogik natijani bermasligi mumkin.

Inklyuziv ta’limni samarali tashkil etishda pedagog, ota-ona, psixolog, maxsus pedagog va boshqa mutaxassislarning o‘zaro hamkorligi ham alohida ahamiyatga ega [7]. Mazkur hamkorlik orqali o‘quvchining individual rivojlanish xususiyatlarini hisobga olgan holda ta’lim strategiyalari ishlab chiqiladi, raqamli resurslar tanlanadi va o‘quv natijalari muntazam tahlil qilib boriladi.

Shuningdek, raqamli ta’lim muhitida shaxsiy ma’lumotlarni himoya qilish, axborot xavfsizligini ta’minlash, internet resurslaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish va texnologiyalardan foydalanishda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan to‘siqlarni kamaytirish zarur [4].

O‘zbekiston ta’lim tizimida ham inklyuziv ta’lim imkoniyatlarini kengaytirish, ta’lim jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish va pedagoglarning kasbiy mahoratini oshirishga katta e’tibor qaratilmoqda. Bu esa inklyuziv ta’lim muhitida raqamli pedagogik vositalardan foydalanishning ilmiy-metodik asoslarini takomillashtirish, ularni amaliyotga samarali tatbiq etish va ta’lim oluvchilar uchun teng imkoniyatlarni ta’minlash masalalarini chuqur o‘rganishni taqozo etadi [6].

Shu nuqtayi nazardan, inklyuziv ta’lim muhitida raqamli pedagogik vositalardan foydalanishning samarali mexanizmlarini ishlab chiqish, pedagoglarning raqamli va inklyuziv kompetensiyalarini rivojlantirish hamda o‘quv materiallarini individual ehtiyojlarga moslashtirish dolzarb ilmiy-pedagogik masalalardan biri hisoblanadi. Mazkur yo‘nalishdagi izlanishlar ta’lim jarayonining qulayligi va samaradorligini

oshirish, o‘quvchilarning ta’lim olishdagi ishtirokini kengaytirish hamda inklyuziv ta’lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi [5].

Xulosa qilib aytganda, raqamli pedagogik vositalar inklyuziv ta’lim muhitida har bir ta’lim oluvchining imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarish, bilimlarni o‘zlashtirish jarayonini individuallashtirish va ta’limda tenglik tamoyilini ta’minlash uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Ushbu imkoniyatlardan samarali foydalanish esa zamonaviy pedagogning kasbiy tayyorgarligi, metodik yondashuvi, texnologik savodxonligi va o‘quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olish mahoratiga bevosita bog‘liqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi. Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida: O‘RQ-595-son Qonun. – 2019-yil 16-dekabr. https://qalampir.uz/uz/news/maktabgacha-ta-lim-va-tarbiya-tugrisida-gi-k-onun-k-abul-k-ilindi-11861
2. Mirziyoyev Sh. M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
3. Qodirova F. R. Maktabgacha pedagogika. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2020.
4. Nurmamatov Z. Sh. Innovatsiyalarning ta’limdagi roli va ahamiyati // Namangan davlat universiteti ilmiy axborotnomasi. – Namangan, 2023. – № 1. – B. 645–650.
5. Asadullayeva G. A. Using TIMSS International Assessment to Develop Natural Science Literacy in Prospective Chemistry // Journal of Science and Education (JSE). – 2026. – Vol. 7, Issue 1. – B. 2093–2102. https://jse.rezkimedia.org/index.php/jse/article/view/848
6. Nurmamatov Z. Sh. Bo‘lajak texnologiya fani o‘qituvchisini innovatsion pedagogik faoliyatga tayyorlash // Fan, ta’lim va texnikani innovatsion rivojlantirish masalalari. – Andijon, 2022. – B. 31–34.
7. Xayitov J. X., G‘aniyeva D. A., Fayziyeva Z. S. Ijodkorlik faoliyati texnologiyasi. Uslubiy qo‘llanma. – Toshkent: Ta’lim innovatsiyalari, 2026. – 152 b.
8. Xayitov J. X., Ortiqova Y. A., Uchqunova A. R. Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishning ilmiy-pedagogik shart-sharoitlari. Uslubiy qo‘llanma. – Shahrisabz, 2025. – 120 b.
9. Boymatov B. E. Creative Thinking as a Competence // Journal of Adaptive Learning Technologies. – 2025. – Vol. 2, No. 8. – B. 29–34. https://scientificbulletin.com/index.php/JALT/article/view/1183
10. Boymatov B. E. Science and Education News // Xalqaro ilmiy-metodik jurnal. – 2025. – T. 3, № 3. – B. 230–241.
11. Boymatov B. E. O‘quvchilarning kreativ kompetensiyasini rivojlantirish // Ta’limda istiqbolli izlanishlar. – 2025. – T. 1, № 4. – B. 33–36.